

40-LET PRVEGA ZASEDANJA SNOS

»Veliko novega in nepozabnega«

Letos bomo posebno pozornost posvetili tistim dogodkom v zgodovini, ki so bili povezani z državnim in politično rastjo naše družbene skupnosti. V ospredju bo obeležitev 40-letnice prvega zasedanja Slovenskega narodnoosvobodilnega sveta, ki je bilo 19. in 20. februarja 1944 v Črnomlju.

Med udeleženci prvega zasedanja SNOS je bil tudi naš občan Matija Škraba, ki z velikim navdušenjem govori in se spominja tistih pomembnih časov graditve naše skupnosti.

»To so bili čudoviti trenutki! V času Kočevskega zborna, se pravi zborna odposlancev slovenskega naroda, kjer je bil izvoljen slovenski narodnoosvobodilni odbor, pa v času med tem zborom in prvim zasedanjem Slovenskega narodnoosvobodilnega sveta, sem veliko stvari prvič doživel. Spoznal sem veliko naših zaslužnih borcev, teoretikov in herojev, to je bilo obdobje, ki mi je veliko dalo v mojih teoretičnih spoznanjih in vedenjih,« nam je pripovedoval tovariš Matija, ki ima posebno žive spomine na odobravanje odposlancev na delo tovarišev Kardelja, Kidriča, pa partizanske mame Ivančičeve. Rad se spominja prvega srečanja s tovarišem Bevkom, pa potovanja z Alešem Beblerjem, ko sta na konjih odjahala v Suho krajino.

»Živo mi je ostalo v spominu srečanje s Kardeljem, ki ga je močno zanimalo stanje pri nas na Barju in naš odpor proti sovražnikovemu terorju. Rad se spominjam razgovora s Stanetom Rozmanom, pa Krmeljem Maksom Matijo in Pavletom Žavcarjem,« je dodal tovariš Matija Škraba, ki je po prihodu z zasedanja prvič spregovoril številnejšemu občinstvu v šoli na Golem.

Kaj je bilo pravzaprav bistvo prvega zasedanja SNOS?

»SNOS je potrdil delo slovenske delegacije na drugem zasedanju AVNOJ. Neposredno in ustvarjalno je razpravljala zlasti o graditvi narodne oblasti in slovenske državnosti v okviru federativne Jugoslavije, o graditvi naše ljudske demokracije, o gospodarskih vprašanjih, o prosvetnih in kulturnih problemih.«

SNOS je med drugim sprejel »Deklaracijo o vzpostavitvi Nacionalnega komiteta osvoboditve Slovenije«, »Deklaracije o pravicah in dolžnostih slovenskega ljudstva« ter »Odlok o razpisu volitev v Narodno osvobodilne odbore«.

Med odloki, ki jih je sprejelo prvo zasedanje SNOS so bili tudi odlok o izdaji plačilnega bona, odlok o narodnem davku, odlok o obvezni obdelavi plodne zemlje in o zaščiti semen ter plemenske živine in odlok o zaščiti gozdov na slovenskem ozemlju.

Nalogačasne vlade je SNOS zaupal svojemu predsedstvu, ki je vodilo nadaljnjo izgradnjo slovenske ljudske oblasti. Na podlagi odloka SNOS je predsedstvo 1. marca 1944 razpisalo volitve v krajevne in okrajne NOO, ki so na vsem osvobojenem ozemlju potekale konec marca. Na ozemlju, ki ga je še kontroliral sovražnik, pa so bile volitve opravljene vzporedno z osvobajanjem. Volitve so pomenile uvod v uresničevanje sklepov II. zasedanja AVNOJ in prvega zasedanja SNOS.

»Ko sem se vrnil z zasedanja«, je pripovedoval tovariš Matija, »je bil takoj sklican masovni sestanek domačinov iz Škrilja in Golega v šoli na Golem. Tu sem tolmačil sklepe SNOS. Takrat sem prvič govoril tako široki bazi, pa še tako pomembne sklepe! Uspelo mi je stvari razložiti enostavno in jasno, kar so potrdili ljudje s svojim ploskanjem kot izrazom razumevanja in podpore sprejetih sklepov.«

NINA ČOŽ

V GASILSKEM DRUŠTVU BARJE SO DOBILI

Desetini delavoljnih mladincev

Gasilsko društvo Barje ima 36 članov, 20 članic, 18 mladincev in mladink, 25 pionirjev in pionirk in od letošnjega občnega zbora (27. 1.) še nad dvajset mladincev in mladink. Barjanski gasilci pa so si z lanskim delom pridobili ob prehodu lanskega v letošnje leto nad 1200 podpornih članov.

Ko je predsednik društva Franc Vrbinc v letnem obračunu dela ugotavljal, kaj vse so lani naredili, je ocenil, da so storili vse, kar so zapisali v program dela. Med glavnimi nalogami je bila prva pomladitev članstva. Pri tem mu je pomagal Mare Virant, ki je pripeljal v društvo zajetno

skupino mladincev in mladink iz krajevne skupnosti Peruzzi. Fantje in dekleta so iskali primerno dejavnost in seveda tudi prostor zanje, barjanski gasilci pa imajo na voljo oboje. Tako so člani utečene organizacije našli stik z mladimi. Na občnem zboru so jih sprejeli v svoje vrste, te dni pa so že pričeli obiskovati tečaj za izprašanega gasilca.

Barjanski gasilci bodo letos izpolnili naloge, ki jim jih daje tudi X. kongres gasilske zveze ter vse sprotne zadolžitve, da bodo vedno lahko pripravljani na hitro in učinkovito posredovanje ob požaru ali drugi nesreči.

S. J.

V prenapolnjeni dvorani gasilskega doma Barje je bila na občnem zboru tudi tale skupina mladink iz KS Peruzzi. Odločili so se, da bodo postali člani gasilskega društva in si z ustreznimi tečaji pridobili potrebno znanje za sodelovanje na gasilskih tekmovanjih in na intervencijah.

Iz velikih dni boja za naše življenje

VELIKA NEMŠKA OFENZIVA ALI IZ DEŽJA POD KAP

Preboj smrtnega obroča

2. del

Postalo nam je jasno, da je pri požgani žagi, kamor smo se hoteli umakniti nemška zaseda. Na Zavrhu torej nismo mogli.

Obtičali smo v nemškem obrču, skupaj s partizani na Krimu in Mokrcu, s tovariši iz kurirske poti TV-10, z osebjem rajona Barje in bolnišnico Mokrc, z ranjenci, bataljoni in brigadami.

Zatočišče pri barjanskih aktivistih

Barjanski politični delavci so se pred ofenzivo skorajda vsi umaknili v Iško in sicer v Šalatoz lez. Romana Ukmar in Milka Kojzer pa sta se skrili v svoja skrivališča v Mateni. Prav to pa je bilo za njiju usodno, saj sta dočakali mučeniško smrt v Kozlarjevi gošči.

K barjanskim rajoncem so se med ofenzivo zatekali mnogi razkropljenci, lačni in mokri, povečini borci Levstikove brigade. Polonca Škulj, politična delavka rajona Barje jim je ponoči skuhalo močnika, nato pa so se umaknili iz Iške na Barje.

Prihajalo jih je vedno več, z njimi pa zmeda in vedno večja nevarnost. Rajonci Barja so vedeli, da morajo nemudoma ukrepati. Dogovorili so se s Šalčkovim Francetom iz Črne vasi, da jih odpelje na njihov skedenj v Lipe. Kljub nemškemu obroču, ki je postajal vse nevarnejši je Francetu uspelo. Srečno jih je pripeljal v svojo hišo, ki je stala popolnoma na samem, komaj dva kilometra oddaljena od Krima. Na srečo Nemci naslednjega dne niso več hajkali in se mimo skednja umaknili proti Ljubljani.

Žalosten konec Frenkovega bataljona

Noč nemške obkolitve pa ni bila za vse tako uspešna. Domačin Franc Kraljič-Frenk se je s svojim bataljonom Levstikove brigade hotel še pravočasno umakniti iz Škrilja pod Rakitno na Notranjsko. V temni noči se je bataljon spustil v Iško in se spet povzpela v breg mimo Gornjega Iga proti Rakitni. Nemci so premik opazili in ob cesti Ig-Rakitna postavili močno zasedo. Bataljonu premik ni uspel, zaseda ga je popolnoma razbila. Veliko jih je padlo, med njimi tudi komandant Frenk.

Samo naprej!

Postalo je svetlejšje. Pozni mesec se je skušal z medlo svetlobo prebiti skozi oblake. Noč se je nagnila že proti jutru, ko je padlo novo povelje.

»Oblikujte kolono v razdalji pet metrov. Zborna mesto je na Pogači!«

Nobena beseda ni bila več potrebna. Kolona je disciplinirano krenila po strmih, skoraj suhem hodourniku proti vrhu, na rob Iške. Predhodnico je vodil tovariš Žan Kovačič (Komandir TV-10, spomladi 1942 komisar Robske čete). Brez oddiha nas je gnal kar skozi Zavrhu, med vaške vrtove, po robovih vrhov. S strahom smo opazovali nemške tanke, ki so kot strahovi ždeli med vaškimi skednji. Preplašeni, polni groze in nezaupanja smo čakali, kdaj bo tretjič zaropotalo.

Samo naprej, tam je naša rešitev! Tega neizrečenega povelja smo se vsi dobro zavedali. Na srečo predhodnica ni naletela

na nobeno oviro, tudi patrolje ni bilo opaziti.

»Le kje so Nemci?«, smo se v grozi spraševali. »Zakaj ne streljajo?« Tega nepojasnjenega vprašanja še do danes nismo razvozlati.

Pomoč onemoglim tovarišicam

Ko smo na južnem koncu vasi Zavrhu zadnji iz zaščitnice prečkali cesto, smo ob gazi našli dve tovarišici. Zaradi telesnih naporov in velike živčne napetosti sta bili popolnoma onemogli, klecnile so jima noge. Prijel sem črnolaso partizanko in jo nesel daleč proč, na varnejše mesto, tovariš poleg mene je pomagal drugi. Bila sva tudi sama utrujena, zato ju nisva mogla več nositi. Nekaj časa sva ju vlekla po snegu. Za njuni imeni nisem nikdar izvedel. Vem le, da sva jima s tovarišem rešila življenje.

Kmalu sta si popolnoma opomogli. V nadaljnjem pohodu sta lahko hodili sami.

Rešitev iz obroča

Bili so rešeni, izven obroča, vsi živi in zdravi.

Tesnoba je počasi pričela popuščati. Obrabi so postali vedrejši in prikupnejši. Znebili smo se more.

Z novimi močmi smo se umakali na jug proti Blokam. Za hrbotom so še vedno odmevale eksplozije min.

Hiteli smo naprej. Še pred svitom smo prečkali obe cesti. Z zadnjimi močmi smo dospeli na vrh slabo porasle Pogače. Sredi doline smo zakurili ogenj, okoli njega pa nanosili na debelo smrekovih vej in si tako pripravili ležišča.

Dobrodošlica Travnne gore

Le majhen počitek. Zaspali nismo utegnili. Vgnezdili smo se drug poleg drugega in se vsaj za silo pogreli. Medtem se je vrnila izvidnica s Travnne gore z veselo novico, da je vse ozemlje do Kočevja čisto.

»Še pred mrakom gremo na Travno goro«, je padlo novo povelje.

Stlačili smo vsak svojo revščino v nahrbtnike in jo mahnilo proti Travnni gori. V daljavi so se sem pa tja še vedno oglašali streli z Mokrcu.

Smrekovi gozdovi na Travnni gori so nas sprejeli zelo svečano. Skorajda dve uri smo hodili po teh čudovitih gozdovih, dokler nas ni vodič pripeljal do skritega bivališča ribniških okoliških aktivistov.

Ofenziva je tako minila in dobili smo prvi sedež novega okrožja na Travnni gori v utesnjenem zavetišču ribniških političnih delavcev. Seje sta se udeležila tudi Janez Stanovnik-Tine in Lidija Šentjurg-Joza.

Govoril je tudi Tine. Nikoli ne bom pozabil, kako mi je pred ofenzivo s političnimi govori na mitingih pomagal po vsem velikolaškem okrožju. Kadar je govoril Tine, so ljudje ostmeli. Njegov optimizem je prejel na množico poslušalcev.

(Se nadaljuje)

IVAN JEVC-ČUFI

ZŠAM DOLOMITI

Nova sekcija v KS Brezovica

V sodelovanju z KK SZDL in KS Brezovica je ZŠAM Dolomiti ustanovilo novo sekcijo. Njihov predstavnik je tako okrepljen IO Dolomiti ter komisijo za posebne namene. Na skupnem sestanku 22. 1. 1983 je predstavnik ZŠAM Dolomiti obrazložil osnovna pravila organiziranosti in njihov namen ter program dela za leto 1984. Skupno so se dotaknili tudi srednjeročnega programa.

Tako je IO s pomočjo KK SZDL in KS začel realizirati del programa, ki ima namen širiti organizacijske oblike in povečati število članstva. Želimo, da nam sledijo še ostale KS v kolikor bo interes in se še tesneje povežemo pri uresničevanju nalog širšega družbenega pomena.

STANE ŽEROVNIK